

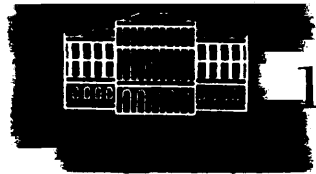
550.013

tu 1.759

MAGYAR KÖNYV- SZEMLE

1963

1-2. SZÁM

MAGYAR KÖNYVSZEMLE, 79. ÉVF. 1-2. SZÁM 1-168 I. BUDAPEST, 1963. JAN.—JÚN.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA I. OSZTÁLYÁNAK

könyvtörténeti, bibliográfiai és dokumentációs folyóirata

Megjelenik negyedévenként

Szerkesztő bizottság

DEZFÉNYI BÉLA (h. szerkesztő), MÁTRAI LÁSZLÓ, MEZEY LÁSZLÓ, RÓZSA GYÖRGY,
V. WALDAPFEL ESZTER

Felelős szerkesztő

KÓHALMI BÉLA

E szám munkatársai: KÓHALMI BÉLA Kossuth-díjas, az irodalomtudományok kandidátusa, ny. egyetemi tanár, CSAPODI CSABA, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára osztályvezetője, DÜMMERTH DEZSŐ, a budapesti Egyetemi Könyvtár munkatársa, REJTŐ ISTVÁN, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára munkatársa, SIKLÓS ANDRÁS egyetemi adjunktus, KÓKAY GYÖRGY, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, BARCZA JÓZSEF könyvtáros, Sárospatak, KOZOCSA SÁNDOR, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, ANTALL JÓZSEF tanár, FODOR OSZKÁR hírlapíró, MARKOVITS GYÖRGY, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, BORSA GEDEON, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, DINU A. DUMITRESCU, Bukarest, JENEI FERENC, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete munkatársa, MORAVEK ENDRE, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára ny. osztályvezetője, TÓKÉS LÁSZLÓ, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára osztályvezetője, HARASZTHY GYULA, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, MOLNÁR NÁNDOR, az Agrártudományi Egyetem Könyvtára munkatársa, ZOLTÁN JÓZSEF, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetője, NAGYDIÓSI GÉZÁNÉ, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, FALLENBÜCHL ZOLTÁN, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, HODINKA LÁSZLÓ, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára munkatársa, D. SZEMZŐ PIROSKA tudományos kutató, KEMÉNY G. GÁBOR, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, TAKÁCS MENYHÉRT, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, GALAMBOS FERENC tudományos kutató, TÓTH ANDRÁS, a budapesti Egyetemi Könyvtár osztályvezetője, CSAPODINÉ GÁRDONYI KLÁRA, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, DEZSÉNYI BÉLA, az irodalomtudományok kandidátusa, az Országos Széchényi Könyvtár fősztályvezetője, MOLNÁR ISTVÁN, a Pécsi Egyetemi Könyvtár munkatársa

Szerkesztőség: Budapest VIII., Múzeum körút 14—16. Telefon: 134—400

A kiadvány előfizethető vagy példányonként megvásárolható:

az AKADÉMIAI KIADÓ-nál, Budapest V., Alkotmány u. 21.

Telefon: 111—010, MNB egyszámúszám: 46

Csekkbefizetési számla: 05.915.111—46

az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT-ban, Budapest V., Váci u. 22.

Telefon: 185—612

a POSTA KÖZPONTI HIRLAP IRODÁ-nál, Budapest V., József nádor tér 1.

Telefon: 180—850

Csekk számla: egyéni 61.257, közületi 61.066

550.047
44 1.759

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÖRTÉNETI,
BIBLIOGRÁFIAI ÉS DOKUMENTÁCIÓS MUNKABIZOTTSÁGÁNAK
FOLYÓIRATA

LXXIX. ÉVFOLYAM
1963.

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

TARTALOM

<i>Berlász Jenő</i> : Dernschwam János könyvtára I. közl.	301
<i>Csapodi Csaba</i> : Mikor szűnt meg Mátyás király könyvfestő műhelye?	27
<i>Dümmmerth Dezső</i> : A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése (1561—1635)	43
<i>Herepei János</i> : A XVI—XVIII. századbeli kolozsvári nyomdászok iskolai és szakma- beli végzettsége	169
<i>Jordáky Lajos</i> : Az első kolozsvári szocialista munkáslap	214
<i>k.b.</i> : A VIII. Kongresszus után	1
<i>Kóhalmi Béla</i> : A művek sorsa és a bibliográfia	4
<i>M. Pásztor József</i> : Szabad Írás. Irodalmi lap 1934-ben	317
<i>Rejtő István</i> : A Budapesti Napló és a „hiréli” rovat	59
<i>Siklós András</i> : A magyarországi sajtó a ferradalmak időszakában 1918—1919 ...	73
<i>Tóth András</i> : Az Egyetemi Könyvtár a ferenci abszolutizmus korában (1790—1823)	186

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Antall József</i> : Fötvös József és a Politikai Hetilap engedélyezése	100
<i>Barcza József</i> : Kazinczy Ferenc első könyvtára Sárcspatakon, II. közl.	92
<i>Csapodi Csaba</i> : Sajtóhibából lett „hiteles korvina”	332
<i>Endrei Walter</i> : Számvetés és Magyar Arithmetica	227
<i>Fallenbüchl Zoltán</i> : Egy XVI. századi földrajzi kolligátumról	237
<i>Fodor Oszkár</i> : Szamuely Tibor ismeretlen cikkei	107
<i>Kelecsényi Akos</i> : Nagy István élete és gyűjtőmunkája	334
<i>Kókay György</i> : Batsányi a Magyar Museum elődeiről és követőiről	249
<i>Kókay György</i> : Az újságírói hivatásról a felvilágosodás kcorában	86
<i>Kozocsa Sándor</i> : Arany János szerkesztői munkásságához	98
<i>Kozocsa Sándor</i> : Petrik Géza vallomása	258
<i>Kőhgyi Mihály</i> : Két könyvtártörténeti vonatkozású Móra-levél	258
<i>Markovits Györgyi</i> : Egy bátor könyv a fasizmus ellen	260
<i>Markovits Györgyi</i> : „Tiétek a föld!”	110
<i>Scheiber Sándor</i> : Újabb lapck Májmuni Misne Tórájának egy őnyomtatványából	326
<i>Scher Tibor</i> : Goldziher Ignác és a nemzetközi könyvkölcsönzés	340
<i>Szendrey István</i> : Adalék a XVIII. századi magyar papírkészítés történetéhez	240
<i>Szigeti Kilián</i> : A Mátyás-Graduale eredetének kérdése	327
<i>Valkó Arisztid</i> : Mátyás király könyvtárának maradványai és Arany János	333
<i>Vita Zsigmond</i> : Egy reformkori forradalmi röpirat eredete és elterjedése	252

MAGYAR KÖNYVESHÁZ

<i>Bohus Jenő</i> : Ungarischer oder dacianischer Simplicissimus	362
<i>Borsa Gedeon</i> : Kísérlet az 1539. évi brassói nyomtatványok megjelenési sorrendjé- nek megállapítására	263
<i>Borsa Gedeon</i> : Régi magyarországi nyomtatványok a cseh- és morvaországi gyűjte- ményekben	344
<i>Borsa Gedeon</i> : Régi magyarországi nyomtatványok a szlovákiai gyűjteményekben	116
<i>Dörnyei Sándor</i> : A XVI. századi szegedi nyomda kérdése	357

<i>Dumitrescu, Dinu A.</i> : Une édition inconnue d'une „ <i>Newe Zeitung</i> ” imprimée en Hongrie en 1595	120
<i>Herepei János</i> : Hozzászólás a Heltai–Hcffgreff-nycmda tulajdoncsainak kérdéséhez	268
<i>Jenei Ferenc</i> : Lipsiai Pál levele Melith Péterhez	121
<i>Nagy Barna</i> : Gálszécsi István énekeskönyvének második, nagyrészt ismeretlen kiadása	347

FIGYELŐ

<i>Déri Miklósné</i> : A műszaki dokumentáció iránti igény vizsgálata	368
<i>Dezső László</i> : A cirillbetűs címek nemzetközi átírása	271
<i>Haraszthy Gyula</i> : A könyvtári tájékoztatás újabb kollektív munkaeszközei	126
<i>Haraszthy Gyula</i> : A magyar bibliográfia néhány problémája	269
<i>Kozocsa Sándor</i> : Gulyás Pál (1881–1963)	363
<i>Máté Károly</i> : Fitz József 75 éves	364
<i>Molnár Nándor</i> : Közvetlen vagy közvetett átírást?	146
<i>Moravék Endre</i> : Ötven éves a Deutsche Bücherei	123
<i>Szűz Rezső</i> : Mai magyar könyvművészet	273
<i>Tombor Tibor</i> : Tízéves a „Tudományos és Műszaki Tájékoztatás”	365
<i>Tőkés László</i> : A mikrokártya és a kutatók	130
Hírek	148, 275, 371

SZEMLE

Abbreviaturae Cyrillicae (Ism. <i>Dezső László</i>)	296
Arany János „Kapcsos könyve” (Ism. <i>D. Szemző Pirooska</i>)	155
Autografi delle collezione Giorgio Polacco (Ism. <i>Kozocsa Sándor</i>)	293
Bako, Elemér: Hungarian abbreviations (Ism. <i>Moravék Endre</i>)	166
Les bibliothèques dans la République Populaire Roumaine (Ism. <i>Molnár István</i>) ..	168
Carter, John: ABC for book-collectors (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	296
Collison, R. L.: Bibliographical services throughout the world 1950–1959 (Ism. <i>Gombocz István</i>)	283
Deutsche Bücherei 1912–1962 (Ism. <i>Gombocz István</i>)	297
Fairbank, A. J.—Hunt, R. W.: Humanistic script (Ism. <i>Csapodiné Gárdonyi Klára</i>) ..	291
Fleischhack, Curt: Bibliographisches Grundwissen (Ism. <i>Szász Károlyné Güllemct Katalin</i>)	282
Grohman, Adolf: Die arabischen Papyri (Ism. <i>Scheiber Sándor</i>)	299
Handover, P. M.: Printing in London from 1476 to modern times (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	280
Herrmann, Peter: Praktische Anwendung der Dezimalklassifikation (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	167
Időszerű gazdasági kérdések irodalma (Ism. <i>Tuszkau Antónia</i>)	286
Jáki László: A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája (Ism. <i>Takács Menyhért</i>) ..	383
Johann Gottlieb Fichte, Verzeichnis des handschriftlichen Nachlasses (Ism. <i>Papp Iránné</i>)	292
Kahla, Martti: Bibliografinen luettelo Neuvostoliiton vucsina 1918–1959 julkaistusta suomalais-ugrilaisesta kirjallisuudesta (Ism. <i>N. Sebestyén Irén</i>) ..	384
Két új külföldi orvosi folyóiratjegyzék (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>)	386
Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája 1956–1957 (Ism. <i>Szalatnai Rezső</i>)	381
Kurrens periodikus kiadványok jegyzéke (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	298
Langlois, Pierre—Mareuil, André: Guide bibliographique des études littéraires (Ism. <i>Rejtő István</i>)	165
Lewis, John: Printed ephemera (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	293
Libri e stampatori in Padova (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	381
Liste der Dokumentationsstellen und Informationsstellen der DDR (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	295
A magyarországi corvinák (Ism. <i>Csapodiné Gárdonyi Klára</i>)	290
Mélanges d'histoire du livre et des bibliothèques (Ism. <i>Tóth András</i>)	162
Mongolische Handschriften, Blockdrucke, Landkarten (Ism. <i>Róna-Tas András</i>) ..	299

Morison, Stanley: Four centuries of fine printing (Ism. B.)	281
Műszaki bibliográfia 1956—1960 (Ism. <i>Csendes Béla</i>)	284
Négy könyvtári évkönyv (Ism. <i>Kéki Béla</i>)	374
Az Országos Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1960 (Ism. <i>Hodinka László</i>)	154
Pálffy Endre: A román irodalom története (Ism. <i>Kemény G. Gábor</i>)	156
Paupié, Karl: Handbuch der österreichischen Pressegeschichte (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	164
Plato manuscripts: a catalogue of microfilms (Ism. <i>Kövendi Dénes</i>)	288
Polonia typographica saeculi sedecimi (Ism. <i>Borsa Gedeon</i>)	279
Ruf, Paul: Säkularisation und Bayerische Staatsbibliothek (Ism. <i>Tóth András</i>)	379
Schiller-Bibliographie 1893—1958 (Ism. <i>Vizkelety András</i>)	385
Serate d'Opere di Eszterháza (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	159
Stawa, Georg: Alte Exlibris aus Tirol (Ism. <i>Arady Kálmán</i>)	295
Steinberg, S. H.: Five hundred years of printing (Ism. <i>Kóhalmi Béla</i>)	377
Tammaro de Marinis: La biblioteca Napoletana dei re d'Aragona (Ism. <i>Csapodiné Gárdonyi Klara</i>)	163
Tombor Tibor: A könyvtári állomány védelme (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	387
Újabb exlibris-irodalom (Ism. <i>Galambos Ferenc</i>)	160

A VIII. Kongresszus után

Az országos távlati kutatási feladatok és a tudományos könyvtárak

Történelmünknek ismét egy jelentős fordulóján, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének végső szakaszához érve hirdette meg a Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. Kongresszusa az új programot: teljessé tenni a szocializmus győzelmét! „Építsük fel hazánkban *teljesen* a szocialista társadalmat!” — mondja a program. Minden réteg, minden erő összefogására, minden terv és erőfeszítés összehangolására van tehát szükség: a munkásosztály aktivitására és lelkesedésére, a szövetkezeti parasztság összeforrottságára, az értelmiség átgon-doltabb munkájára a tervezésben, a tudomány fejlesztésében, a tudományos kutatás eredményeinek hasznosításában és művelődésünk színvonalának eme-lésében.

Az osztályharc módosuló jellege, formái és eszközei következtében a fel-adatok két fő területen a legjelentősebbek: a szocialista gazdaság megerősítése, fejlesztése és a szocialista tudat kialakulása területén. Akár az ipar, akár a mező-gazdaság fejlesztésének a kongresszusi határozatban kifejtett feladataira vetjük tekintetünket, a cél: a szocializmus teljes felépítése csak a termelékenység emelése, gazdaságosságának fokozása útján érhető el. Az iparban a műszaki fejlesztéssel, a mezőgazdaságban a nagyüzemi termelés korszerű anyagi és technikai bázisának kiépítésével. Itt is, ott is tudományos feladatok jelentkeznek. De akár a gyártási technológia világszínvonalra emeléséről, akár az öntözési és talajjavító munká-latok meggyorsításáról legyen is szó, a fejlettebb szocialista gazdaság szakmailag képzetebb, művelt és öntudatos dolgozókat követel, és így ró a program a tudomány műhelyeinek, a különböző fokozatú oktató és ismeretterjesztő inté-zetek és — nem kis mértékben — könyvtáraink dolgozóira jelentős feladatokat, de nagyobb felelősséget is.

A népgazdaság fejlesztésének követelménye élesen ¹⁶⁰⁴ előtérbe állítja a tudo-mányos tájékoztatás és dokumentáció eredményesebb felhasználásának prob-lémáit. Ami a természettudományi, műszaki, mezőgazdasági és orvosi könyv-tárakat illeti, szolgáltatásaik elismerten sokrétűek (referáló lapok, témafigyelés, expressz-információ, témadokumentáció, röplapbibliográfiák, szakbibliográfiák stb.). Alig lehetne ezek közé még újabb formákat beiktatni. Szolgáltatásaik egyes formái mégis gyorsíthatók: a referáló lapok folyamatosan kiegészítendő kumulatív indexeinek elkészítése pl. a retrospektív szakbibliográfiákra szánt idő megtakarításával. A témák számát, országos központi szerv közbenjöttével a gyorsítás érdekében az égetően sürgősekre csökkenteni lehetne. Hiba volna azt hinni, hogy a tudományos kutatómunkának az a sajátossága, hogy eredmé-nyei viszonylag hosszú idő alatt érnek be, alkalmazható a könyvtári munka ütemére is. Az az idő, amely a kutatómunka kezdete, majd elért eredményeinek gyümölcsöző felhasználása közé esik, lerövidíthető a könyvtári szolgáltatásokra

való jobb felkészültséggel. Igaz, itt felvethető, hogy a tudományos könyvtáraink tájékoztató szolgálatával szemben támasztott igények nem eléggé ismertek, mert a kapcsolat a könyvtárosok és kutató intézetek dolgozói között — nem is könyvtárosaink hibájából — nem a kívánt mértékben szoros.

Könyvtárosaink értekezletein többször volt már szó igénykutatásról és a könyvtári szolgáltatások hatékonyságának elemzéséről. Felhasználhatók már egy lefolytatott ankét megválaszolt kérdőíveinek tanulságai, de mindezek csak kezdő lépések; többre van szükség. A törvényerőre emelt országos távlati tudományos kutatási terv 73 fő feladata közül 58 a matematikai, fizikai, kémiai, geofizikai, biológiai, a műszaki, mezőgazdasági és orvostudományi kutató intézetek könyvtárait, az országos szakkönyvtárakat és általános tudományos könyvtáraink munkáját érintik és igénylik. A fő feladatokon belül, a feladatok, a témacsoportok és témák forrásigényeket, állománykiegészítéseket vetnek fel, ezeket a megfelelő tudományágzat könyvtárosainak az érdekelt kutatókkal a feladatok sürgősségi sorrendjében külön-külön meg kell vitatniok, és ezeket az érintkezéseket rendszerré, ünnepélyességtől mentessé, közvetlenné kell tenniök. Rá kell bírni kutatóinkat, nyilatkozzanak a könyvtári szolgáltatások hatékonyságáról. Ha a műszaki és mezőgazdasági fejlesztésben, de különösen a nagyobb hangsúllyal kiemelt műszer- és híradástechnikai iparban most élesen előtérbe kerül az elért eredmények gyors realizálásának kérdése,¹ úgy ennek vannak könyvtári konzekvenciái is, amelyek tanulságosak más termelési és más kutatási ágazatok könyvtárai számára is. Éspedig az a tanulság: milyen fontossá lett az idő kérdése, amit megnyerni segíthetünk a feltáró munka és egyéb könyvtári szolgáltatások idejének lerövidítésével.

A VIII. kongresszus kijelölte másik főterületen a szocialista tudat és történelemszemlélet kialakítása és népünk tudatába való bevitele, a fejlett esztétikai kultúrájú szocialista emberideál tudományos megalapozása — a társadalmi-történeti és humán tudományok feladata — csak viszonylagosan kevésbé égető feladatok, mint a népgazdaság fejlesztését szolgáló tudományoké. Az országos távlati tudományos terv 13 idevágó fő feladatot tartalmaz. E kutatási ágazatokat szembeötlően jellemzi az, hogy a megkívánt felkészülés rendkívül időigényes, mert a bonyolult történelmi összefüggések tisztázásához a viták sorozatára van szükség. (Ezek a viták — immár tisztultabb légkörben — a XXII. Kongresszus óta kaptak nagy lendületet.) Jellemzi e kutatási ágazatokat az is, hogy a kutatói munka szorosán ráépül a nagy általános tudományos könyvtárak, a szakkönyvtárak és a levéltárak feltáró munkájára. Éppen ezért itt is szükséges, hogy kutatók és könyvtárosok együtt beszéljék meg a távlati feladatokból eredő teendőiket. Így könnyebben érhető el, hogy a feltáró munka együtt haladhat a kutatással, de elérendő az is, hogy könyvtáraink tudományos dolgozói egyenrangú partnerekként vegyenek részt a forráskutatás, a forráskiadványok, kézikönyvek munkálataiban. Ezt a közösségi munkát nemcsak e terület könyvtári hagyományai indokolják, de a MTA Könyvtörténeti, Bibliográfiai és Dokumentációs Munkabizottsága által gondozott munkálatok, a feltáró munka nagy kooperációs vállalkozásainak eddigi eredményei is (az *Országos ősnymtatványkatalógus*, az *RMK*, az *Ephemerides Hungaricae* első köteteinek lektorálásra kész kéziratái, a Magyarország könyvtáraiban fellelhető külföldi folyóiratok

¹ Ld. erről: HARDY Gyula: *Az ipari tudományos kutatás hatékonyságának növelése*. Társ. Szle. 1962. 11. 10—11. l. és: *Beszélgetés Jánossy Lajos akadémikussal a másfél milliárdos műszaki alapról, a tudománytervezés problémáiról és a matematikai oktatás feladatairól*. (R. FARKAS Klára riportja) Magy. Nemzet. 1963. jan. 13. 7. l.

központi címjegyzékének máris használható cédulakatalógusa stb.); mindezek további új kutatások alapjait teremtik meg. Kiemelt feladatként jelentkezik e területen a Kongresszus határozatainak szellemében a XX. század történetének és irodalomtörténetének, a munkásosztály és parasztság művelődési törekvései történetének forrás-feltáró munkája. Harmadik jellemző vonása a tudományok e csoportjának az, hogy a kutatással szinte párhuzamosan halad az eredmények tudományos-népszerűsítő munkája, s hogy a kikristályosodott elvek csak olvasás, ismeretterjesztés útján — csak lassan — hatolnak be a közönség tudatába. Mégis fennáll egyes ágazatokban itt is a „gyors realizálás” követelménye az államvezetés igényei következtében pl. a közgazdaságtudományi és jogi szak-könyvtárak tájékoztató szolgálataival szemben.

A tudományos könyvtárakkal szemben támasztott követelmények teljesítéséhez az is hozzátartozik, hogy munkájuk módszereit is elemzés alá vessék. Munkájuk hatékonyságát maguk is ellenőrizhetik, ha ezt tudományosan megvizsgálják. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztálya most tette közzé *Pályázati felhívását* a könyvtári munka eredményességét vizsgáló tanulmányok elkészítése érdekében. A 21 pályázati tétel között megtaláljuk a műszaki és szakirodalmi tájékoztatás, az adattárolás és visszakeresés, az osztályozás, az állományelemzés kérdéseinek, a könyvtárak részvételével végzendő népművelő munka elmélyítésének kutatói feladatait.

Mindez együttvéve kívánja szolgálni a kulturális életünkben ma végbe menő szocialista forradalom győzelmének kilátásait.

k. b.